

Ο Κροπότκιν, η Εξουσία, και το Κράτος του Sam Haraway

Ανάκτηση: <http://anarchiststudies.org/node/481>

Μετάφραση - Επιμέλεια: Θεωρής Σάρας

autopoiesis.squat.gr

[οι σημειώσεις του μεταφραστή ακολουθούν την κλίμακα του ελληνικού αλφαβήτου]

Η αναρχική πολιτική θεωρία είναι ίσως μία από τις πιο παραμελημένες παραδόσεις στη σύγχρονη πολιτική επιστήμη. Παρόλα αυτά, αναλογιζόμενοι πέρα από το παράδειγμα του κράτους είναι ουσιαστική. Εδώ ερευνούμε τη δουλειά ενός αναρχικού στοχαστή με μεγάλη επιρροή, του Peter Kropotkin, εξετάζοντας τη συζήτηση που παρουσιάζεται στο κείμενο του “Αναρχισμός: Η φιλοσοφία και το ιδανικό της”, από την άποψη του ξεκαθαρίσματος της απόρριψης του καπιταλισμού και του κράτους. [α] Εξετάζουμε τις ερμηνείες της συζήτησης του Κροπότκιν από αξιόλογους μεταδομιστές αναρχικούς - εν συντομία μετααναρχικούς- Saul Newman, Todd May, and Uri Gordon. [β] Επίσης μελετούμε την προσπάθεια της Ruth Kinna να αναθεωρήσει τον Κροπότκιν, με τη βοήθεια της μετααναρχικής κριτικής, και καταλήγουμε με ένα σύντομο σχόλιο στις δυνάμεις και τις αδυναμίες τόσο της συζήτησης του Κροπότκιν όσο και των ερμηνειών του. [γ]

Ο Κροπότκιν και ο Αναρχισμός

Ο Κροπότκιν απορρίπτει τον καπιταλισμό και συνηγορεί υπέρ της επανάστασης αντί της μεταρρύθμισης. Ενδιαφέρον είναι ότι το αίτιο του θρήνου του Κροπότκιν είναι όμοιο με αυτό του Μαρξ - για αυτό το λόγο αναφέρεται και ως αναρχοκομμουνιστής. Ο Κροπότκιν αντίθετα με τον Μαρξ απορρίπτει και την ύπαρξη του κράτους. Υπάρχουν δύο αλληλοσχετιζόμενοι λόγοι για την απόρριψη του κράτους: ο πρώτος είναι πως η συνένωση -συγχώνευση της εξουσίας από το κράτος εκμεταλλεύεται το άτομο· και ο δεύτερος το κράτος διευκολύνει μία ψευδή διαίρεση ανάμεσα στους ανθρώπους. Με αυτό τον ισχυρισμό του ο Κροπότκιν διαφοροποιεί την αναρχική στρατηγική από εκείνη των κομμουνιστών: γιατί το κράτος είναι πηγή του προβλήματος, και επομένως ανίκανο να τη λύσει. Επομένως σε αντίθεση με τους μαρξιστές, οι αναρχικοί δεν επιδιώκουν να κατακτήσουν την εξουσία του κράτους.

Ενώ οι ισχυρισμοί παρουσιάζονται ξεχωριστά για διασαφήνιση, ο Κροπότκιν ισχυρίζεται ότι η ύπαρξη τόσο του κράτους όσο και του καπιταλισμού εκμεταλλεύεται το άτομο και διαιρεί την κοινωνία κατά μήκος ψευδών γραμμών, και αυτή η εκμετάλλευση είναι αυτοδιαιωνιζόμενη. Έτσι η πραγματοποίηση του αναρχισμού βασίζεται στην κατάργηση τόσο του καπιταλισμού όσο και του κράτους [1]

Το πρόβλημα του καπιταλισμού

Η βασική αντίρρηση του Κροπότκιν απέναντι στον καπιταλισμό είναι ότι στερεί από τους εργαζόμενους τη δυνατότητα να φτάσουν το συνολικό τους δυναμικό για ανάπτυξη: “η μεγάλη ουσία του παρόντος οικονομικού συστήματος είναι, ότι ο εργαζόμενος δεν μπορεί ποτέ να χαρεί την ευμάρεια που έχει παράξει, και ότι ο αριθμός αυτών που ζουν εις βάρος του θα είναι πάντα αυξανόμενος... Αναπόφευκτα, η βιομηχανία καθοδηγείται, και θα καθοδηγείται, όχι ως προς αυτό που είναι αναγκαίο για να ικανοποιήσει τις ανάγκες όλων, αλλά ως προς αυτό που, σε μία δοσμένη στιγμή, αποφέρει το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος στους λίγους. Αναγκαία, η αφθονία μερικών θα βασίζεται στη φτώχεια άλλων...” [2]

Με άλλα λόγια, το κύριο πρόβλημα του καπιταλισμού είναι ότι εκμεταλλεύεται τον εργαζόμενο. Απλά, ο εργάτης κατέχει περιορισμένα μέσα με τα οποία μπορεί να κάνει μία ζωή: ζώντας χωρίς ιδιοκτησία, ο εργάτης δεν ελέγχει τα μέσα παραγωγής. Στην πραγματικότητα το μόνο πράγμα που ο εργαζόμενος κάνει είναι να προσφέρει στην καπιταλιστική τάξη την εργατική του δύναμη, την ικανότητα του να παράγει [3] Σε αυτή την περίπτωση, οι εργαζόμενοι είναι κακοπληρωμένοι και δεν μπορούν να έχουν ότι παράγουν. “Ο εργάτης πουλάει την εργατική δύναμη, ο πωλητής είναι σίγουρος εκ των προτέρων ότι δεν θα παραλάβει όλα όσα αυτή η δύναμη μπορεί να παράγει, ότι τα συμφέροντα του τραυματίζονται, και γίνεται κατώτερος σε σχέση με τον αγοραστή.”[4]

Η εκμετάλλευση απορρέει από αυτό το γεγονός ότι η σχέση διαιωνίζεται γιατί οι εργάτες μπορούν να πουλήσουν την εργατική τους δύναμη, γιατί είναι κακοπληρωμένοι, κολλώντας έτσι με την κατώτερη τάξη. Μέχρι αυτό το σημείο ο ισχυρισμός του Κροπότκιν μοιάζει όμοιος με αυτόν του Μαρξ, που αναφέρεται στο φαινόμενο του φετιχισμού του εμπορεύματος. Δηλαδή, και οι δύο αναγνωρίζουν τον καπιταλισμό ως την βασική πηγή της αποξένωσης μέσα στην κοινωνία. Ωστόσο πρέπει να γίνει μία σημαντική διάκριση ανάμεσα στους δύο που αναδεικνύεται στο πλαίσιο της μεθόδου – δηλαδή, στο ερώτημα με ποιο τρόπο επηρεάζεις την αλλαγή απαραίτητα για να διορθώσεις της αδικίες του καπιταλισμού. Αναμενόμενα, ενώ ο Μάρξ παρουσιάζει το κράτος ως το εργαλείο της αλλαγής, οι αναρχικοί σαν τον Κροπότκιν βλέπουν το κράτος ως αιτία της εκμετάλλευσης [5]

Το πρόβλημα του Κράτους

Υπάρχει μία σοβαρή διάκριση που πρέπει να κάνουμε ανάμεσα στον αναρχισμό και τον κομμουνισμό, την οποία ο Κροπότκιν ξεκαθαρίζει: “Στη μία πλευρά υπάρχουν εκείνοι, που ελπίζουν να πετύχουν την κοινωνική επανάσταση μέσω του Κράτους διατηρώντας, ακόμα και επεκτείνοντας περισσότερο τις εξουσίες του, που θα χρησιμοποιηθούν για την επανάσταση. Και υπάρχουν και εκείνοι σαν εμάς που βλέπουν το Κράτος, στην παρούσα μορφή του, στην ουσία του, και σε κάθε μασκάρεμα που μπορεί να εμφανίσει, ένα εμπόδιο για την κοινωνική επανάσταση, το μεγαλύτερο εμπόδιο για τη γέννηση της κοινωνίας

που βασίζεται στην ισότητα και την ελευθερία, καθώς και τα ιστορικά μέσα που σχεδιάζονται να αποτρέψουν αυτό το άνθισμα. Η τελευταία δουλειά είναι να καταργήσουμε το Κράτος και όχι να το μεταρρυθμίσουμε” [6]

Αν και ο Κροπότκιν παρουσιάζει αυτή τη διάκριση του στο “Αναρχισμός: η Φιλοσοφία του και το Ιδανικό του”, το εκφράζει περισσότερο καθαρά στο κείμενο *Κράτος: Ο ιστορικός του ρόλος*, και για αυτό παραπέμπετε σε αυτό. [6] Στο “Αναρχισμός: η Φιλοσοφία του και το Ιδανικό του”, το κράτος απορρίπτεται ως εργαλείο κοινωνικού μετασχηματισμού, και παρουσιάζεται αντίθετα ως η ρίζα του προβλήματος για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι η συνένωση της εξουσίας, και ο δεύτερος είναι η δημιουργία από το κράτος μίας ψευδούς διαίρεσης ανάμεσα στους ανθρώπους. Ουσιαστικά το κράτος είναι η πηγή των προβλημάτων της κοινωνίας και δεν μπορεί να ανασυσταθεί ως παραγωγική δύναμη· γιατί είναι θεμελιωδώς αντίθετα.

Η συνένωση από το Κράτος της Εξουσίας.

Η πρώτη αντίρρηση εμφανίζεται στη συζήτηση του Κροπότκιν για την συνένωση της εξουσίας από το κράτος, η οποία συνέβηκε κατά τη διάρκεια της διαμόρφωσης του: “Γνωρίζουμε καλά τα μέσα μέσω των οποίων αυτή η ένωση ανάμεσα σε λόρδο, παπά, έμπορο, δικαστή, στρατιώτη, και θεμελιώνεται βασικά η κυριαρχία του. Ήταν μέσω της εκμηδένισης των ελεύθερων ενώσεων: των χωρικών κοινοτήτων, των συντεχνιών, των σωματείων, των αδελφοτήτων, και των μεσαιωνικών πόλεων. Ήταν μέσω της δήμευσης της γης των κομμούνων και του πλούτου των συντεχνιών· ήταν μέσω της απόλυτης και άγριας απαγόρευσης όλων των ειδών ελεύθερων συμφωνιών ανάμεσα στους ανθρώπους· ήταν μέσω της σφαγής, του τροχού, της κρεμάλας, του σπαθιού και της φωτιάς που Εκκλησία και Κράτος εγκαθίδρυσαν την κυριαρχία τους, και που πέτυχαν από τότε να βασιλέψουν πάνω στην ασύνδετη μάζα των υποκειμένων, που δεν είχαν κάποια άμεση ένωση πέρα από αυτή ανάμεσα τους” [7]

Με άλλα λόγια, η συνένωση της εξουσίας είναι το αποτέλεσμα της συγχώνευσης των συμφερόντων του πλουσίων και των στρατιωτικών τάξεων της μεσαιωνικής κοινωνίας. Η ικανότητα τους να εκφράσουν την ανωτερότητα των συμφερόντων τους πάνω στις χαμηλότερες τάξεις είναι μία λειτουργία της ανάληψης από αυτούς της εξουσίας. Ο Κροπότκιν ισχυρίζεται ότι στην περιοχή της οικονομίας, ο εξαναγκασμός οδήγησε στη βιομηχανική δουλειά· και στην περιοχή της πολιτικής, το Κράτος – δηλαδή σα να λέμε, στην καταστροφή όλων των δεσμών που προϋπήρχαν ανάμεσα στους πολίτες, και ότι το έθνος δεν γινόταν τίποτα πέρα από μία (άμορφη) ασύνδετη μάζα υπάκουων υποκειμένων στην κεντρική αρχή. [8]

Με αυτή την έννοια, η εξουσία θεωρείται ως η ικανότητα μίας ομάδας – σε αυτή την περίπτωση, το κράτος, το οποίο συνθέτεται από την ελίτ των τάξεων της κοινωνίας- να επιβάλει τα συμφέροντα και τη θέληση της πάνω σε μία άλλη ομάδα μέσω εξαναγκαστικών μέσων. Επομένως, η δημιουργία του κράτους αύξησε το ποσό της εξουσίας μέσα στην κοινωνία. Και, από τη στιγμή που η εξουσία κατανέμεται ανισότιμα στην κυρίαρχη τάξη και στο κράτος, η

συγχώνευση της εξουσίας κάνει ικανό το κράτος να επιβάλει την εκμεταλλευτική του θέληση – δηλαδή τον ιεραρχικό κανόνα και την έκφραση των συμφερόντων της κυρίαρχης ελίτ που τον ασκεί. Ας το πούμε διαφορετικά, πριν την ύπαρξη του κράτους, η εξουσία δεν υπήρχε ως εξαναγκαστική δύναμη· η εξουσία απλά δεν ήταν ο κυρίαρχος παράγοντας στις ζωές των ατόμων γιατί δεν χρησιμοποιήθηκε για να διατάσσει τις ζωές τους [9]. Ωστόσο, η έλευση του κράτους άλλαξε την κοινωνία με δύο τρόπους. Πρώτον, δημιούργησε περισσότερη εξουσία μέσω της συνένωσης των συμφερόντων της οικονομικής και της στρατιωτικής ελίτ. Δεύτερον, η εξουσία κατανεμήθηκε δυσανάλογα στο κράτος, σε αυτά τα ίδια μέλη της ελίτ. Συνεπώς, για τον Κροπότκιν, το κράτος δεν μπορεί να ανασυσταθεί ως εργαλείο μεταρρύθμισης γιατί είναι η πηγή της δημιουργίας και της συνένωσης της εξουσίας, η οποία είναι σύμφυτη με την εκμετάλλευση.

Η Διευκόλυνση της Διαίρεσης από το Κράτος.

Η δεύτερη αντίρρηση του Κροπότκιν στο κράτος αφορά τη δημιουργία από μέρους του μίας ψευδούς διαίρεσης ανάμεσα στους λαούς. Όπως περιγράφηκε νωρίτερα, ο Κροπότκιν βλέπει το κράτος να δημιουργείται από τη συγχώνευση των συμφερόντων του πλούτου και των στρατιωτικών τάξεων της μεσαιωνικής κοινωνίας. Ως αποτέλεσμα, τα σύνορα επιβλήθηκαν στα άτομα. Αυτή είναι μία καθαρή επέκταση της πρώτης αιτίας του θρήνου του Κροπότκιν όσον αφορά την εξουσία του κράτους πάνω στο άτομο: η δημιουργία συνόρων προέρχεται από έναν τόπο της εξουσίας πάνω από το άτομο.

Η Αρχή και το κράτος θεσμίζονται και επιβάλλονται πάνω στο άτομο μέσω της δημιουργίας συνόρων. Με άλλα λόγια, η χάραξη των συνόρων είναι μία εκδήλωση της κρατικής αρχής. Το αποτέλεσμα είναι η τεχνητή διαίρεση ανάμεσα στους λαούς, στο βαθμό που το κράτος στο οποίο κατοικούμε λέγεται ότι προσδιορίζει τα συμφέροντα μας ενάντια στα συμφέροντα ενός αντίπαλου κράτους. [10]

Συνεπώς, ένα είδος κοινωνικής αποξένωσης απορρέει από αυτή την ψευδή διαίρεση, όπου "...ζούμε δίπλα ο ένας με τον άλλον χωρίς να τον γνωρίζουμε... ο γείτονας μπορεί να πεθάνει ή να πεινάσει ή να δολοφονήσει τα παιδιά του – δεν είναι δική μας δουλειά· είναι δουλειά της αστυνομίας. Δύσκολα ξέρει ο ένας τον άλλον, τίποτα δεν σε ενώνει, όλα τείνουν να σε αποξενώνουν από τον άλλον, και χωρίς να βρεις καλύτερο δρόμο, ζητάς τον Μεγαλοδύναμο (παλιότερα ήταν ο Θεός τώρα είναι το Κράτος) να κάνει όλα αυτά που βρίσκονται στην εξουσία του να σταματήσει τα αντικοινωνικά πάθη από το να φτάσουν στη μεγαλύτερη κλίμακα [11]

Για τον Κροπότκιν, η απουσία σχέσεων με σημασία ανάμεσα στους ανθρώπους είναι το άμεσο αποτέλεσμα της συνένωσης της κρατικής εξουσίας και της αυθαίρετης κατασκευής των συνόρων. Αυτό εντείνει την κοινωνική αποξένωση, που με τη σειρά του, δικαιώνει την ύπαρξη του κράτους καθώς τα άτομα αλληλοσυσχετίζονται ανταγωνιστικά και όχι συλλογικά. Εν μέσω του κράτους και του ελέγχου του πάνω στις ζωές των ατόμων, οι άνθρωποι χάνουν τη συλλογική φύση και είναι αυτάρεσκοι σε σχέση με την κρατική

εξουσία. Κατά συνέπεια, ο Κροπότκιν αντιτίθεται στην ύπαρξη του κράτους και τη χρήση του ως έναν φορέα μετασχηματισμού γιατί είναι υπεύθυνο για την επιβολή των τεχνητών συνόρων, και επομένως για την αποξένωση των ατόμων από τη συλλογική τους φύση, γεγονότα τα οποία δεν συμβιβάζονται.

Συνοψίζοντας

Η απόρριψη του καπιταλισμού και του κράτους είναι ουσιαστικά δύο μέρη της ίδιας συζήτησης. Δηλαδή, η αυτοδιαίωξη της εκμετάλλευσης του εργάτη από τον καπιταλισμό θεωρείται αξεδιάλυτα συνδεδεμένη με τη συνένωση της εξουσίας του κράτους και την ψευδή διαίρεση της κοινωνίας. Ανασκοπίζοντας, η απόρριψη του καπιταλισμού από τον Κροπότκιν απορρέει, από από την πεποίθηση του για τον φετιχισμό του εμπορεύματος. Δηλαδή, την κυκλική σχέση των εργατών που περιορίζονται στην πώληση της εργατικής τους δύναμης για υποδεέστερους μισθούς - την ανικανότητα τους να έχουν τα προϊόντα που παράγουν - που εξασφαλίζει την αέναη εκμετάλλευση τους από το καπιταλιστικό σύστημα. Πρώτα, επειδή η δημιουργία του κράτους βασίζεται κύρια στη συνένωση της εξουσίας, και η εξουσία είναι σύμφυτη με την εκμετάλλευση, το κράτος δεν μπορεί να είναι το μέσο με το οποίο πετυχαίνει η Επανάσταση. Δεύτερον, η ύπαρξη του κράτους δημιουργεί μία τεχνητή διαίρεση ανάμεσα στους ανθρώπους· η χάραξη των συνόρων και τα σύνορα μας χωρίζουν, αυθαίρετα, από τους γείτονες μας. Το αποτέλεσμα είναι η κοινωνική αποξένωση που διαιωνίζει την ύπαρξη και την αρχή του κράτους στο βαθμό που αποξενώνει περισσότερο τα άτομα μεταξύ τους.

Για τον Κροπότκιν η επανάσταση, η κατάργηση του κράτους και του καπιταλισμού και η επαναθεμελίωση του κολλεκτιβισμού, είναι αναγκαστική λόγω της εκμεταλλευτικής φύσης τόσο του καπιταλισμού όσο και του κράτους. Κρατώντας αυτό στο μυαλό στρεφόμαστε στις απαντήσεις στον αναρχισμό του Κροπότκιν, ουσιαστικά εκείνων που προέρχονται από το μεταδομικό αναρχικό κίνημα και την Ruth Kinna.

Ο Κροπότκιν και η Μεταδομιστική Απάντηση.

Η απόρριψη του κράτους από τον Κροπότκιν είναι συνεπής με την κλασική αναρχική φιλοσοφία. Ο Newman εξηγεί: “η κριτική της πολιτικής αρχής - η πεποίθηση ότι η εξουσία είναι καταπιεστική, εκμεταλλευτική και απανθρωπίζει - μπορεί να ειπωθεί ότι είναι η κρίσιμη πολιτικο-ηθική άποψη για τον αναρχισμό. Για τους κλασικούς αναρχικούς το κυρίαρχο κράτος [είναι] η ενσάρκωση όλων των μορφών της σκλαβιάς και του υποβιβασμού του ανθρώπου” [12]

Ωστόσο, είναι αυτό το χαρακτηριστικό του κλασικού αναρχισμού, πως η εξουσία είναι καταπιεστική, που διαμορφώνει τη βάση της μεταδομικής αναρχικής κριτικής. Σε αυτόν τον τομέα θα παρουσιάσουμε πρώτα την μετααναρχική αντίδραση πάνω στα εδάφη όπου ο Κροπότκιν απορρίπτει το

κράτος – όχι την αντίδραση στην απόρριψη του κράτους, αλλά μάλλον σ' αυτό που ο Newman αναφέρει ως αμόλυντο σημείο αναχώρησης του αναρχισμού. [13] Πιο συγκεκριμένα, συζητάμε την μεταναρχική αντίδραση στην αναρχική ουσιοκρατική οπτική της ανθρώπινης φύσης. Έπειτα, παρουσιάζουμε την μεταναρχική εναλλακτική ανάπτυξη της εξουσίας: κύρια ότι η εξουσία μπορεί να είναι στην πραγματικότητα παραγωγική. Κάτι που επομένως απορρίπτει την ιδέα ότι η εξουσία είναι ολοκληρωτικά εκμεταλλευτική.

Στην αρχή αυτής της κριτικής πρέπει να σημειωθούν μερικές ομοιότητες ανάμεσα στον μεταναρχισμό και τον κλασικό αναρχισμό. Πρώτον, ο μεταναρχισμός μοιράζεται την κλασική παραδοσιακή απόρριψη του κράτους. Όντως ο Newman, ένας καλά γνωστός μεταναρχικός, σημειώνει πώς “το κράτος έχει τη δική του δομική λογική της κυριαρχίας, επέκτασης και αυτοδιδαιώνισης και είναι σε μεγάλο βαθμό αυτόνομο από τα ταξικά συμφέροντα.” [14] Κατά συνέπεια οφείλουμε να παραμείνουμε προσεκτικοί σε σχέση με την κυριαρχία στα χέρια του κράτους. (Εδώ επίσης βλέπουμε ότι ο μεταναρχισμός προσφέρει μία κριτική του Μαρξισμού όμοια με αυτή του Κροπότκιν, που παρουσιάστηκε νωρίτερα) Δεύτερον, αν και αυτό δεν αντιμετωπίζεται κατηγορηματικά στα έργα που εξετάστηκαν, δεν υπάρχει λόγος να υποπτευόμαστε τους μεταναρχικούς ότι απορρίπτουν την ιδέα του Κροπότκιν για την ευθύνη του κράτους στο θέμα της δημιουργίας των ψευδών διαιρέσεων ανάμεσα στους λαούς. Στην πραγματικότητα, δεδομένου της θεμελίωσης μεταναρχικής θέσης πάνω στην μεταδομική φιλοσοφία, η κριτική αυτή επεκτείνεται στο να συμπεριλάβει την διαίρεση που βασίζεται στον λόγο, και την πραγματοποίηση της διαίρεσης μέσω της αλληλόδρασης· η διαίρεση τότε δεν φαίνεται μόνο ως απορρέουσα από το κράτος, αλλά ως ενισχυόμενη από τον καθημερινό κοινωνικό κόσμο. Αν και αυτές οι ομοιότητες μπορούν να φανούν προφανείς, είναι χρήσιμο να ξεκαθαρίσουμε πώς θα προχωρήσουμε με έναν όμοιο βηματισμό.

Απόρριψη της Ουσιοκρατικής Ταυτότητας.

Μία από τις βασικές κριτικές των μετα-αναρχικών αφορά αυτό που ο Saul Newman αναφέρει ως αναρχικό αμόλυντο σημείο της αναχώρησης. [15] Το σημείο αυτό είναι η κλασική αναρχική πεποίθηση πως τα άτομα κατέχουν ένα είδος ουσίας ή νατουραλισμού, που είναι θεμελιωδώς καλή. Επομένως για τον Κροπότκιν, οι άνθρωποι κατέχουν μία φυσική ηθικότητα: “η ανθρώπινη ουσία είναι μία καλή ουσία” [16] Οι μεταναρχικοί όπως ο Newman και ο May προτείνουν ότι η ουσιοκρατική λογική του αναρχισμού κινείται από την ανάγκη για ένα ηθικό στοιχείο της αντίστασης: εάν τα άτομα κατέχουν μία ηθική ουσία, και η κρατική εξουσία θεωρείται ότι καταπιέζει αυτή την ουσία, ακολουθεί ότι η ύπαρξη του κράτους πρέπει να γίνει αντικείμενο αντίστασης, με σκοπό να απελευθερωθεί το άτομο. [17] Με άλλα λόγια, επειδή ο αναρχισμός κατέχει μία ουσιοκρατική λογική, και βλέπει το κράτος να καταπνίγει την ανθρώπινη ουσία (καθώς η εξουσία είναι πάντα καταπιεστική), ακολουθεί ότι μόλις το κράτος καταργηθεί η ανθρώπινη ουσία θα ανθίσει. Επομένως ο αναρχισμός παγιδεύεται μέσα στο παράδειγμα του κράτους γιατί φαντάζεται αυτό το αμόλυντο σημείο αναχώρησης· φαντάζεται μία ανθρώπινη κατάσταση έξω από το κράτος, που σημαδεύεται από μία ηθική ουσία. “Για τον

Κροπότκιν, ο αναρχισμός μπορεί να σκεφτεί πέρα από την κατηγορία του κράτους, πέρα από την κατηγορία της απόλυτης πολιτικής εξουσίας, γιατί έχει έναν τόπο, ένα έδαφος από όπου μπορεί να το κάνει.” [18]

Είναι αυτή η έννοια του αμόλυντου σημείου αναχώρησης, της ουσίας ως καθαρού τόπου αντίστασης, στο οποίο ο Newman και ο May κριτικάρουν την κλασική αναρχική φιλοσοφία. Ο Newman εξηγεί το ευρύτερο πρόβλημα με την ουσιοκρατική λογική: “οι ουσιοκρατικές ταυτότητες περιορίζουν το άτομο, κατασκευάζουν την πραγματικότητα του/της γύρω από βέβαιες νόρμες, και κλείνουν όλες τις πιθανότητες της αλλαγής και του γίνεσθαι. Υπάρχει, επιπλέον, μία ολόκληρη σειρά από θεσμικές πρακτικές που κυριαρχούν το άτομο με ένα πλήθος τρόπων, και οι οποίες μπαίνουν στο παιχνίδι μέσα από τις ουσιοκρατικές λογικές” [19]

Το πρόβλημα είναι ότι οι ουσιοκρατικές λογικές κατασκευάζουν δυαδικές, ιεραρχίες συμπεριφοράς, και αυτοί που δεν συναντάνε αυτές τις “κανονικές” συμπεριφορές γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης. Ο αναρχισμός προκειμένου να αντιτεθεί στην καταπιεστική κρατική εξουσία ενώ κάνει μία υπόθεση για την ηθική ανθρώπινη ουσία, υπόκειται στις ίδιες ιεραρχίες στις οποίες θέλει να αντιτεθεί. Επομένως, “ακόμα και αν είναι μία μορφή αντίστασης, είναι αντίσταση σύμφωνα με τους όρους της κυρίαρχης θέσης” Η ουσιοκρατική λογική, όπως και η κρατική εξουσία καθεαυτή, είναι μία μορφή απολυταρχικής ταυτότητας γιατί κατασκευάζει όμοια φυσικές ιεραρχίες όταν, στην πραγματικότητα, τέτοιες υποθέσεις είναι όμοια καταπιεστικές. Η λύση, τότε, δεν είναι στην επαναθέσμιση των ιεραρχιών συμπεριφοράς, αλλά στον εκτοπισμό και την αποδόμηση της ιεραρχίας, “στον εκτοπισμό του τόπου” [20]

Συνοψίζοντας, ο μεταδομικός αναρχισμός προσφέρει μία κριτική του κλασικού αναρχικού αμόλυντου σημείου αναχώρησης, της υπόθεσης του για μία ηθική ανθρώπινη ουσία. Ο Newman δηλώνει ότι αν υποθέσουμε πως στην απουσία της κρατικής εξουσίας, θα αναδυθεί μία ηθική ουσία “...θα πέσουμε στην παγίδα του τόπου, δηλαδή απλά να αντικαταστήσουμε ένα είδος αρχής με ένα άλλο – όπως οι αναρχικοί (αντικαθιστούν) την αρχή του κράτους με την αρχή του ανθρώπου” [21] Από αυτή την απόρριψη της ουσιοκρατικής λογικής, ξεκινάει η μεταναρχική απάντηση στην αναρχική αντίληψη για την θεμελιωδώς καταπιεστική εξουσία .

Η εξουσία ως παραγωγική

Όπως δηλώθηκε νωρίτερα, ο Κροπότκιν, όπως και άλλοι κλασικοί αναρχικοί, θεωρούν την εξουσία σύμφυτη με την καταπίεση. Για αυτό και η συνένωση της εξουσίας από το κράτος είναι μία σοβαρή απειλή – η κεντρική αρχή είναι η πρώτιστη αντίρρηση του Κροπότκιν στην ύπαρξη του κράτους. Οι μεταδομιστές αναρχικοί από την άλλοι πλευρά, απορρίπτουν αυτήν την αντίληψη της εξουσίας: “αυτή η εξαντλημένη έννοια της εξουσίας ως πάντα καταπιεστικής, ποτέ παραγωγικής, [είναι] η αχίλλειος πτέρνα της αναρχικής πολιτικής φιλοσοφίας” [22] Για τον μεταδομικό αναρχισμό δεν υπάρχει κέντρο

μέσα στο οποίο τοποθετείται η εξουσία... Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τόποι από τους οποίους αναδύεται, και υπάρχει ένα [διαδραστικό] παιχνίδι ανάμεσα στους ποικίλους τρόπους στη δημιουργία του κοινωνικού κόσμου. Αυτό δεν αρνείται ότι υπάρχουν σημεία συγκέντρωσης της δύναμης, ή για να συμβαδίζουμε με τη χωρική εικόνα, σημεία όπου ποικίλες (και ίσως πιο έντονες) γραμμές τέμνονται. Η εξουσία δεν προέρχεται, επομένως από αυτά τα σημεία· αλλά μάλλον συσσωματώνεται γύρω από αυτά. [23]

Επομένως, ο μεταναρχισμός αντικαθιστά την κλασική αναρχική οπτική της εξουσίας ως αποκλειστικό εγχείρημα της κεντρικής αρχής, σύμφυτο με την καταπίεση, με την ιδέα πως επειδή εγχειρηματοποιείται μέσω πολλαπλών σημείων, μπορεί στην πραγματικότητα να είναι παραγωγική. Αντί να βλέπει την εξουσία αυστηρά ως κυριαρχία, ο Gordon παρουσιάζει την έννοια της εξουσίας ως εξουσία-με. Η εξουσία- με είναι μία “συνεργατική μορφή της εξουσίας, όπου τα άτομα επηρεάζουν τη συμπεριφορά το ένα του άλλου μέσα σε μία απουσία σύγκρουσης θελήσεων ή συμφερόντων” [24] Με άλλα λόγια ενώ η αντίληψη της εξουσίας ως κυριαρχία ενδιαφέρεται για την ικανότητα του Α να συμμορφώσει τον Β για κάτι που αλλιώς ο Β δεν θα έκανε, η εξουσία-με συνεπάγεται ένα διαφορετικό είδος συμμόρφωσης. Για παράδειγμα εάν ο Α ζητήσει μία χάρη από τον Β, και η παράκληση γίνεται κατανοητή ως χάρη παρά ως χρήση δύναμης ή εξαναγκασμού, ασκείται η εξουσία-με. “Αυτό συμβαίνει γιατί ο Α και ο Β μοιράζονται κοινούς πολιτισμικούς κώδικες που βρίσκονται στο παρασκήνιο των ανέκφραστων, αμοιβαίων προσδοκιών” [25] Αυτή η μορφή εξουσίας δρα σε διαδραστικό επίπεδο, επομένως, είναι ένα θεμελιωδώς διαφορετικό είδος εξουσίας από αυτό που ασκείται από το κράτος· η εξουσία-με υπάρχει οριζόντια παρά κάθετα. Επομένως ενώ ο Κροπότκιν θεωρεί την εξουσία ως σύμφυτη με την καταπίεση καταπιεστική ο Gordon και άλλοι μεταναρχικοί εκφράζουν μία πιο παραγωγική αντίληψη: “όταν κάποιος δεν αντιλαμβάνεται πλέον την εξουσία μόνο ως καταπιεστική, αλλά και ως παραγωγική, η εικόνα του πάνω/κάτω δεν συλλαμβάνει πλέον την λειτουργία της” [26]

Η αναθεώρηση της Kinna

Η Ruth Kinna προσφέρει μία σύντομη κριτική του μεταδομικού αναρχισμού, ισχυριζόμενη ότι παρερμηνεύει το βαθμό στον οποίο ο αναρχισμός είναι ουσιοκρατικός, και επανατοποθετεί τον ισχυρισμό του Κροπότκιν: “Η τάση προς την ενσωμάτωση δεν θα παρείχε πανάκεια για όλες τις ασθένειες.” [27] Η Kinna ισχυρίζεται ότι ο ισχυρισμός του μεταναρχισμού ότι ο Κροπότκιν παρέχει μία ουσιοκρατική αντίληψη του ανθρώπου – ότι μέσω της κατάργησης του κράτους αναδύεται η καθαρή, ηθική ουσία του ανθρώπου – είναι υπερβολική. Η Kinna κρατάει ότι ο Κροπότκιν αναγνωρίζει σε παράγοντες, όπως η γεωγραφία, επηρεάζουν την καθαρότητα της ουσίας κάποιου. Το να προτείνεις ότι ο Κροπότκιν κατευθύνει το εγχείρημα του από έναν αμόλυντο τόπο, όπως κάνει ο Newman, είναι λάθος.

Η κριτική της Kinna βασίζεται στην ερμηνεία του έργου του Κροπότκιν “αγροί, εργοστάσια και εργαστήρια” [ε] Ομολογουμένως ενώ ο Newman είναι ο

μοναδικός μεταναρχικός που αντιμετωπίζει αυτό το κείμενο στο έργο του, η απόρριψη από τον Κροπότκιν του καπιταλισμού και του κράτους είναι συνεπής σε ολόκληρο το έργο του. Η Κίρνα προσφέρει μία δεύτερη κριτική, ισχυριζόμενη ότι ο μεταναρχισμός υπεραπλοποιεί την αντίληψη του Κροπότκιν για την επανάσταση. Ενώ οι μεταναρχικοί ομολογουμένως ισχυρίζονται ότι ο Κροπότκιν φαντάζεται την επανάσταση ως ένα μοναδικό γεγονός, η Κίρνα ξεκαθαρίζει ότι "... ήταν έργο σε εξέλιξη καθώς και κατακλυσμικό γεγονός· και η επιτυχία της εξαρτήθηκε κύρια από την έκταση που τα άτομα ήταν ικανά και/ή ήθελαν να αρπάξουν την πρωτοβουλία και να δράσουν για τον εαυτό τους" [28]

Μου φαίνεται όμως ότι και ο ισχυρισμός της Κίρνα ίσως είναι υπερβολικός. Η αντίληψη του Κροπότκιν για την εξουσία ως κεντρικά τοποθετημένης και σύμφυτης με την καταπίεση, φαίνεται ανάρμοστη με τον ισχυρισμό της Κίρνα για την επανάσταση. Εάν η εξουσία συλλαμβάνεται ως προερχόμενη από μία μόνο τοποθεσία, πώς μπορεί η επανάσταση να είναι οτιδήποτε άλλο από ένα μοναδικό γεγονός; Δηλαδή, επειδή ο Κροπότκιν θέτει ότι η εξουσία βρίσκεται σε μία μοναδική, κεντρική οντότητα - το κράτος - δεν ακολουθεί ότι φαντάζεται μία επανάσταση άλλη από αυτή που καταλαμβάνει την κεντρική εξουσία: την επανάσταση ως μοναδικό γεγονός; Προσεγγίζοντας αντίστροφα για καλύτερη διευκρίνηση, εάν κάποιος πιστεύει ότι η επανάσταση αναδύεται από τη διαδικασία της επαναθέσμησης των τόπων της εξουσίας, δεν ακολουθεί ότι επίσης αντιλαμβάνεται την εξουσία ως σύμφυτη με την καταπίεση; Δηλαδή, εάν κάποιος πιστεύει ότι η εξουσία προέρχεται από πολλαπλές τοποθεσίες, και από πολλαπλές σχέσεις, δεν ακολουθεί ότι επίσης ανάγει την εξουσία σε κάτι που είναι έμφυτο με την καταστολή; Συνεπώς η προσπάθεια της Κίρνα να επαναθεμελιώσει την αντίληψη του Κροπότκιν για την επανάσταση συμφωνεί με την αντίληψη του Κροπότκιν για την εξουσία όπως παρουσιάστηκε εδώ.

Συνοψίζοντας, ενώ η Κίρνα κάνει μία σημαντική αναθεώρηση της πεποίθησης του Κροπότκιν στην ουσιοκρατική λογική, φαίνεται ότι η ερμηνεία της για την επανάσταση του Κροπότκιν παρερμηνεύεται σε σχέση με την αντίληψη του για την εξουσία.

Σκέψεις πάνω στον Κροπότκιν

Για τις σύγχρονες ριζοσπαστικές πολιτικές, ο Κροπότκιν προσφέρει κάποια χρήσιμα συμπεράσματα. Πρώτα, ότι το κράτος διευκολύνει την ψευδή διαίρεση, ενώ παραχωρεί την έκταση στην οποία το κάνει, που μπορεί να ποικίλει από περίπτωση σε περίπτωση. Δηλαδή, διαφορετικές τάξεις και εθνικές ομάδες μέσα σε διαφορετικά κράτη όντως μπορούν να αντιλαμβάνονται διαφορετικά την ύπαρξη της διαίρεσης, και το βαθμό στον οποίο αυτή είναι αρνητική. Ότι το αφρικανικό κράτος είναι το αποτέλεσμα του αποικιακού "αγωνίζομαι για την Αφρική", όπου οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις συντάσσουν τα αφρικανικά κράτη αυθαίρετα σε σχέση με τα υπαρκτά έθνη είναι ένα επιβεβαιωτικό παράδειγμα ψευδούς διαίρεσης. Οι συνέπειες από την οποία είναι θανατηφόρα. Η σύγκρουση στη Δημοκρατία του Κονγκό, είναι με

πολλούς τρόπους, ένα παράδειγμα μίας σοβαρής εθνικής διαμάχης που μπορεί να αναδυθεί όταν το κράτος αντιλαμβάνεται ως [μηχανισμός] διαίρεσης των ανθρώπων. Αυτό φαίνεται να είναι μία από τις πιο αξιοσημείωτες συνεισφορές του κειμένου “Αναρχισμός: η φιλοσοφία του και το Ιδανικό του.”

Δεύτερο, η αντίληψη του Κροπότκιν για την εξουσία και την ανθρώπινη φύση χρειάζεται μία αναθεώρηση. Σε αυτό το σημείο μπορούμε να συνταχθούμε με τον μεταδομικό αναρχισμό. Σύντομα, ο Κροπότκιν ισχυρίζεται ότι η εξουσία γίνεται διαχειρίσιμη μέσω την αρχής του κράτους, και επομένως είναι σύμφυτη με την καταπίεση. Ωστόσο φαίνεται ότι με όρους επανάστασης, η αντίληψη του Κροπότκιν για την εξουσία μας αφήνει παγιδευμένους. Εάν η εξουσία υπάρχει μόνο στο μηχανισμό του κράτους, ακολουθεί ότι η κατάργηση του κράτους καταργεί μαζί και την εξουσία. Ωστόσο, η ουσιολογική λογική του Κροπότκιν ανέρχεται σε ένα είδος άλματος της πίστης που φαινομενικά υπεραπλουστεύει τα αποτελέσματα της κατάργησης του κράτους. Με μία τέτοια επαναδόμηση της κοινωνίας, που βασίζεται στην “καλή” αντίληψη του ανθρώπου είναι απλά απίστευτη όσον αφορά την τάξη που απορρέει. Με άλλα λόγια, δεν είναι αναπόφευκτο ότι η κατάργηση του κράτους οδηγεί στο είδος της κολλεκτιβιστικής τάξης που προτείνει ο Κροπότκιν.

Εδώ η συνεισφορά των μεταναναρχικών όσον αφορά την αντίληψη της εξουσίας είναι χρήσιμη. Θυμηθείτε ότι μετα-αναρχικοί όπως ο Gordon διαφέρουν στην αντίληψη τους για την εξουσία, καθώς ισχυρίζονται, ότι δεν είναι μία, αλλά πολλές οι τοποθεσίες της, και ότι δεν είναι απλά καταπιεστική αλλά και παραγωγική. Μέσω αυτής της αντίληψης της εξουσίας, οι πιθανότητες για επανάσταση και η πράξη της, έγιναν καθαρότερες. Εάν συμφωνούμε ότι η εξουσία δεν έχει έναν τόπο, όπως ισχυρίζεται ο Newman, τότε επιτρέπουμε την εξουσία να λειτουργεί ανάμεσα μας. Ακόμα και αν η εξουσία τώρα λειτουργεί εκμεταλλευτικά, θεωρώντας την τοπικά, βλέπουμε συνεπώς την ικανότητα μας να τη συλλάβουμε και να την χειριστούμε. Επομένως μπορούμε να επαναθεσμίσουμε τις σχέσεις εξουσίας με παραγωγικό τρόπο. Ενώ η αυστηρή πάνω-κάτω οπτική απαιτεί να κατακτήσουμε την εξουσία, με μία μοναδική πράξη, η μεταδομιστική αντίληψη της εξουσίας προσφέρεται ως μία εξελικτική επανάσταση. Όμοια ενώ η αντίληψη του πάνω-κάτω της επανάστασης θολώνει το ρόλο του φορέα, η επανάσταση κατά την οποία οι τόποι και οι εκδηλώσεις της εξουσίας αλλάζουν βαθμιαία, βαθμηδόν, παρέχει στον φορέα ένα μεγάλο σκοπό: μόνο μέσω της τοπικής επαναθέσμησης της εξουσίας μπορεί να επηρεάσουμε την αλλαγή.

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, ο ισχυρισμός του Κροπότκιν είναι σχετικός με τον σκεπτικισμό του για την κεντρική αρχή. Ειδικότερα, η αντίληψη της ψευδούς διαίρεσης, του παρέχει μία κατανόηση των αυθαίρετων τρόπων με τους οποίους η εξουσία και η αρχή λειτουργεί μέσω της κρατικής μορφής. Ωστόσο σε σχέση με τους όρους επίδρασης στην αλλαγή, η μεταδομιστική αντίδραση θεωρεί περισσότερο χρήσιμη την ύπαρξη της εξουσίας, και τον τρόπο με τον οποίο θα την απαλλοτριώσουμε σε ατομικό επίπεδο για να πετύχουμε την

επανάσταση.

Σημειώσεις του μεταφραστή

[α] Το κείμενο του Κροπότκιν Αναρχία Η φιλοσοφία της και το ιδανικό της, βρίσκεται σε ελληνική μετάφραση από τον Νίκο Αλεξίου στις εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος.

[β] Για μία σύντομη εισαγωγή στην έννοια του μετααναρχισμού μπορεί κάποιος να δει τις συνεντεύξεις των May Todd και Süreyya Evren στα: α) Poststructuralist Anarchism: An Interview with Todd May: An Interview with Todd May στο <http://flag.blackened.net/ias/8may.htm> και β) Alpine Anarchist Meets Süreyya Evren στο http://theanarchistlibrary.org/HTML/Sureyya_Evren__Alpine_Anarchist_Meets_Sureyya_Evren.html (και τα δύο κείμενα ετοιμάζονται για μετάφραση)

[γ] Η Ruth Kinna είναι καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο του Loughborough, στο τμήμα Πολιτικής, Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων. Μεταξύ άλλων επιμελείται [Anarchist Studies](#) και συνιδρύτρια του [Anarchist Studies Network](#)

[δ] Πετρ Κροπότκιν Το Κράτος και ο ιστορικός του ρόλος Εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος. Δυνατότητα ανάκτησης από το <http://www.scribd.com/doc/4944585/Peter-Kropotkin->

[ε] Το κείμενο “Αγροί, εργοστάσια, εργαστήρια” του Κροπότκιν κυκλοφορεί σε μετάφραση του Βασίλη Τομανά από τις εκδόσεις “Νησίδες”

Σημειώσεις δημιουργού

1. Kinna, Ruth. “Fields of Vision: Kropotkin and Revolutionary Change.” SubStance #113 36(2) (2007): 67-86, p. 72, 76
2. Kropotkin, Peter. Anarchism: Its Philosophy and Ideal. 1901, p. 11
3. *ibid*, p. 14
4. *ibid*, p. 14
5. Newman, Saul. Power and Politics in Poststructuralist Thought: New Theories of the Political. New York: Routledge, 2005, p. 34
6. Kropotkin, Peter. The State: It’s Historic Role. 1896 Section 1, p. 1; emphasis added
7. Kropotkin, “Anarchism” p. 17
8. *ibid*, p. 23
9. May, Todd, The Political Philosophy of Poststructuralist Anarchism. University Park: The Pennsylvania State University Press, 1994. p. 47-49
10. Kropotkin “Anarchism” p. 8; Kropotkin “The State” Section 9, p. 4
11. Kropotkin, “Anarchism,” p. 24-25
12. Newman, “Power and Politics,” p. 33-34
13. Newman, Saul, From Bakunin to Lacan: Anti-Authoritarianism and the Dislocation of Power. Lanham: Lexington Books, 2001, pp. 39, 48
14. Newman, “Power and Politics,” p. 34
15. Newman, “From Bakunin to Lacan,” p. 39, 48
16. May, “Political Philosophy,” p. 62
17. *ibid*, p. 63-65
18. Newman, “From Bakunin to Lacan,” p. 41; emphasis added
19. *ibid*, p. 3
20. *ibid*, p. 119

21. *ibid*, p. 116
22. Antliff, Allan. "Anarchy, Power, and Poststructuralism." *SubStance* #113 36(2) (2007): 56-66, p. 56
23. May, "Political Philosophy," p. 11
24. Gordon, Uri. *Anarchy Alive!: Anti-Authoritarian Politics from Practice to Theory*. London: Pluto Press, 2008, p. 54
25. *ibid*, p. 54
26. May, "Political Philosophy," p. 49
27. Kinna, "Fields of Vision," p. 81
28. *ibid*, p. 82).

Αναφορές

- Antliff, Allan. "Anarchy, Power, and Poststructuralism." *SubStance* #113 36(2) (2007): 56-66.
- Gordon, Uri. *Anarchy Alive!: Anti-Authoritarian Politics from Practice to Theory*. London: Pluto Press, 2008.
- Kinna, Ruth. "Fields of Vision: Kropotkin and Revolutionary Change." *SubStance* #113 36(2) (2007): 67-86.
- Kropotkin, Peter. *Anarchism: Its Philosophy and Ideal*. 1901.
<http://www.marxists.org/reference/archive/kropotkinpeter/1890s/x01.htm> (26 March, 2009).
- Kropotkin, Peter. *The State: It's Historic Role*. 1896.
<http://www.marxists.org/reference/archive/kropotkin-peter/1896/state/index.htm> (26 March, 2009).
- May, John. *The Political Philosophy of Poststructuralist Anarchism*. University Park: The Pennsylvania State University Press, 1994.
- Newman, Saul. *From Bakunin to Lacan: Anti-Authoritarianism and the Dislocation of Power*. Lanham: Lexington Books, 2001 [2007].
- Newman, Saul. *Power and Politics in Poststructuralist Thought: New Theories of the Political*. New York: Routledge, 2005.